

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

o in

Strat'a Morariloru Nr. 18.

Scrisorile nefrancate nu se voru primi decat numai de la corespundintii regulari ai „Federatiunii.“
Articlii transmisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Prețulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu intregu . . . 12 „ „ „

Pentru Roman'a

prea. intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 15 „ = 15 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. tacsa a timbrala pentru fiecare-care publicatiune separat. In loculu deschisu 20 cr. de linia.
Unu esemplariu costa 10 cr.

Interpelatiunea dlui V. B u t e a n u in caus'a congressului greco-catolicu romanu

(facuta in sedinti'a de la 22 febr. a camerei deputatiloru.)

Onorab. camera! Eu inca me numeru intre acei membri ai camerei, cari voiescu, ca pertractarea bugetelor se se inchiaie catu mai curendu, mai vertosu d'in caus'a, ca in preliminariile proiectate de respectivii ministri nu se afla nece una reforma salutara. — Eu sum de parerea, ca a venitu tempulu necessitati de a se reformá legile cele ruginite ba inca si cele noue, cari nu corespundu egalitati perfect si nu multiamescu diferitele nationalitati locuitorie in acesta patria comuna. — Ar fi tempulu, se se de constitutiunei patriei nostre unu fundamentu stabilu, ca in tempu de necesitate, ca frati egali, se avemu voia a ne insira unulu langa altulu, punendu umeru la umeru pentru aperiarea patriei comune si a constitutiunei, care va impartii drepturile precum imparte portarea greutatiloru. — Permetendu aceste, am onore a pune pre mes'a camerei una interpellatiune motivata, catra onorab. ministru alu cultelor:

Interpelatiune

catra onorab. Dnu ministru alu cultelor.

Considerandu ca, candu una parte a Romaniloru s'au unitu cu beserec'a romano-catolica, unirea loru s'a restrinsu numai la patru puncte dogmatece, precum adeveresce documentulu unirei, subscristu de partile respective;

considerandu ca Romanii greco-catolici, atatu in ainte catu si dupa unirea loru cu Rom'a, au avutu, pana la unu tempu, propri'a loru autonomia beserecésca; ei si-au alesu preoti, episcopi si metropolitii, si ei si-au regulatu causele scolare si fundatiunale;

considerandu ca Romanii uniti au suferitu mari restringeri in autonomia loru beserecésca;

considerandu ca, precum majoritatea camerei asié si domnulu ministru de culte s'au declarat, inaintea onorab. camerei, pentru libertatea religiuiloru; au accentuatu, cu multu pondu si cu mare seriozitate, neccesitate a autonomiei beserecesce pentru tote confessiunile — nu numai, ci au si datu ocaziune Israelitiloru si Romano catoliciloru, ca se se intr'unésca si suatuésca despre trebele loru confessiunale;

considerandu ca sinodulu arceiecesanu de Alb'a-Iulia, tienutu in luna lui Octobre, anulu trecut, in Blasiu, au decisu a face pasii convenitiosi pentru a esoperá convocarea congressului provincialu;

considerandu ca Metropolitulu de Alb'a-Iulia a si facutu pasi, in respectulu acest'a, la guvernulu, inse, pana acum, fara efect;

considerandu, in fine, ca §-ulu 14, art. 43 alu legei d'in 1868, asecura autonomia toturoru confessiuniloru :

am onore a intrebá pre onorab. dnu ministru, are vointia d'a dá ocaziune si Greco-catoliciloru pentru a se aduna intr'unu congressu provincialu, ca se se consulte despre afacerile loru beserecesci, scolare si fundatiunale — séu nu? si daca nu, pentru ce?

Tonulu in confiniulu militaru cu privire la noulu comandantu generalu Molinary.

„Pester Lloyd“ publica unu estrasu d'intr'unu articlu aparutu in foia croata „Zatocinik“, care dá destula lumina in cestiunea desfiintierei si anecsaiei granitiei mil. catra Ungari'a st. Stefanu. Pentru orientarea cetitoriloru nostri luamu si noi notitia despre acestu articlu.

Vorbindu despre insemnetatea schimbarei ce s'a facutu in comand'a generale d'in Croati'a, „Zatocinik“ dice, ca principele Mensdorff si-a datu demisiunea pote numai in urm'a provocarei venite de la locurile mai inalte; ca-ci altcum nu si-ar fi datu-o. Este verosimilu, ca pr. Mensdorf va fi spusu fara partialitate in Vien'a, cum ca opiniunea publica in confiniulu mil. este intr'adeveru astu-feliu, precum s'a manifestatu in representa-

tiuni. Chiaru barbatii de statu magiari credeau, cu osebire pre timpul rescotei crivosciane, ca cu confiniulu militaru nu este de glumitu. In restempulu d'in urma inse nu numai ca rescotea bochesa a incetatu, dar' chiaru si cr'sa ministeriale d'in Vien'a s'a finitu pre placulu si in favorulu politice magiare, si astu-feliu a mai stabilitu inca una data centralismulu celu riguros in urm'a lovirei dualistice. Diplomatii magiari au capetatu nou curagiu, si indata si-au schimbatu opiniunea in privinti'a confiniului militaru. Ce-si prepune odata puterniculu Unguru, aceea trebuie se se esecute chiaru si prin fortia, séu va descinde indata la mediu-locele cele mai inferiori a-le impotentiei magiare. Pr. Mensdorff s'a aretatu neaptu pentru fortia . . .

„Zatocinik“ dice mai departe, ca forti'a pote avé urmările cele mai vatematorie si mai inversunate si pote reclamá chiaru si legea de aperiare propria in casu de lipsa. Crede inse, ca Molinary se va feri d'a provocá aceste urmări, nu le va provocá nice chiaru pentru placerea lui Andrassy. Elu este responsabilu pentru interesele inaltei dinastie si aceste nu potu fi de unu accordu cu post'a cea nesatiosa a micului soiu magiaru. — Patri'a ascépta, ca bravii granicieri nu voru depune armele de frica dlui Molinary. Nu este elu celu d'antaiu in granitia. Omenii trecu si se stengu, natiunile inse ramanu. Nu ni facemu illusiuni despre misiunea lui Molinary si nice nu ne indouimu, ca la a cui vointia vine elu in Zagrabia. C. Andrassy a anunciatu in cuventarea sa relativa la confiniulu mil., ca-si va incepe operatiunile catu mai curendu. Molinary vine, fara indoiela, se le esecute. Suntemu convinsi si dorimu, ca toti granicierii de la mare pana la micu se fia convinsi despre acest'a.

Granitia se remara fidela drepturilor sale, conscieinta misiunei sale, un'a si redespartita in lupt'a sa, si atunci in scurtu va triumfá. Molinary insu-si va trebui se referedie in Vien'a si Pest'a, ca granicierii sunt una natiune conscia, sunt eroi, si ca elu ar fi unu lasiu, daca n'ar procede cu ei eroicesce.

Ungurii credu, ca granicierii nu-si cunosc drepturile loru si ca nu si-le aru seí aperiá seriosu. Granicierii trebuie se arete dloru unguri, ca natiunea magiara nu este mai buna decatu a nostra. Ungurii sunt numai acolo vitegi si curagiosi unde altii sunt ficosi. Granicierii n'au fostu nice-unadata si necaiure ficosi, si avemu firma sperantia, ca voru dovedi lui Molinary, ca ei sunt totu acci eroi vechi dela Zenta, Colina, Arcole etc. Actulu alu doilea dramaticu alu granicieriloru se incepe, elu va fi mai splendidu ca celu d'antaiu. La lupta, eroiloru! si Ddieu va ajutá!

Sentinti'a curtii de cassatiune in procesulu de pressa contr'a lui Ionu Porutiu in caus'a Tofaleniloru. *)

Copi'a copiei.

Nr. 1054 si 1149.

In numele Majestatii Sale Regelui, Curi'a ungu-résca regésca ca foru de cassatiune.

Esamenandu procesulu de pressa, intentatu de procurorulu generalu regescu, in aintea tribunalului de pressa d'in Pest'a, contr'a lui Ionu Porutiu, locuitoriu in Pest'a si Redactoru alu diariului „Federatiunea“, dupa ce, cu ocaziunea pertractarei tienuta in 21 Ianuaru 1870, in aintea tribunalului juratiloru, acusatulu fu dechiaratu, d'in partea juratiloru, de vinovatu pentru provocarea pertractarei silnice a pazei si leniscei publice si judecatu, prin tribunalulu de pressa, la inchisore de siese lune, multa de 200 fl. si la suportarea speselor procesuale, in urm'a recursului de nullitate si a apellatiunei acusatului, prezentate in 24 Ianuaru, sub Nr. 57 si 58, contr'a sentintieloru memorate, si in urm'a noiei plansori de nullitate substernute in 28 Ianuaru sub Nr. 63, contr'a resolutiunei emise, in 26 Jan. 1870, prin carea i-se respinse apellatiunea, curi'a regésca, ca foru de nullitate, in sie-

dinti'a sa tienuta in diu'a de 8 Februariu, creá conclusulu urmatoriu:

Resolutiunea d'in 21 Ianuaru 1870 a tribunalului juratiloru, prin carea Ionu Porutiu, locuitoriu in Pest'a si Redactoru alu diariului „Federatiunea“ fu dechiaratu de vinovatu pentru provocarea turburarei silnice a pazei si leniscei publice, precum si sentinti'a tribunalului de pressa, prin carea acusatulu fu judecatu la inchisore de siese lune, multa banale de 200 fl. si la suportarea speselor procesuale, se nullifica pre basea puntului c) alu §-ului 91 d'in regulamentulu procedurii de pressa; ér' actele substernute cu raporturile de sub Nr. 57, 58 si 63 d'in an. curentu, se trametu, in intielesulu §-ului 94 d'in procedur'a de pressa, la ministeriulu de justitia pentru ca se numésca alti jurati si altu tribunalu pentru noua pertractare a procesului d'in cestiune.

Motive:

Acusatulu si basedia plansorea de nullitate in puntulu c) alu §-lui 91 d'in procedur'a de pressa, spunendu, ca judecatori'a tribunalului de pressa, cu tote ca a concesu cetirea actelor relative la procesulu civilu, decursu intre baronulu Carolu Apor si comun'a Tofalu, si prezentate de procurorulu generalu la inceputulu pertractarei, totu-si, donegundu permiterea cetirei actelor prezentate de aperiatorulu acusatului cu privire la procesulu memoratu, n'a implenit cererea lui legala. Curtea de cassatiune a recunoscutu de fundata acesta plansore, pentru ca documentele prezentate de ambe partile la inceputulu pertractarei nu apartieneau actelor de investigatiune si, prin urmare, cetirea loru nu era permisa, fiindu-ca §-ii 49, 53 si 56 ai procedurii de pressa concedu se se de cetire in cursulu procesului numai actelor de investigatiune séu se se asculte martori si barbati de specialitate; daca inse, abatendu-se de la regulamentulu procedurii de pressa, judecatori'a a permis cetirea actelor prezentate de procurorulu, atunci implenirea cererei de asemene natura a acusatului nu s'a potutu donegá fara vatemarea evidenta a punt. c) d'in §-ulu 91 si a principiului cardinalu, espresu in §-ulu 54 in procedur'a de pressa, cum ca „juratii au se judece in urm'a cumpenirei argumentelor de acusa si aperiare, aduse in sedinti'a.“ Judecatori'a de pressa motivédia asié cetirea documentelor aduse de procurorulu, ca acele au servitu spre lamurirea cestiunei, — ér' pentru justificarea respingerei actelor acusatului, dice, ca acele nu se referescu la aperiarea contr'a acusei, ci la pertractarea prealabila a unei cause procesuale, inchiaia degia cu validitate de drept; d'almentre actele d'in cestiune nu sunt alta-ce decatu nesce copie simple.

Curtea de cassatiune nu pote inse recunosce de esacta acesta motivatiune; pentru ca, chiaru daca nu s'ar luá in consideratiune impregiurarea, cumca, dupa recunoscerea voluntara a comitei faptului ce formédia obiectulu acusei: documentele ulterioare nu potu constitui una proba directa nece contr'a nece in favorea acusatului, — intre actele d'in cestiune ale procurorului si intre ale acusatului nu pote fi nece una osebire in respectulu ponderosetatii, ca-ci tote documentele aceste atingu d'o potriiva procesulu civilu, decursu intre baronulu Apor si comun'a Tofaleului; a decide inse inainte, ca documentele acusatului incatu aru fi paralisatu ore documentele prezentate de procurorulu, era cu nepotintia, considerandu, ca juratii nu-si basedia pre anumite regule de probatiune verdictulu loru ci ei si-formédia convingerea nemarginiti si ne-restrinsi, d'in discele partiloru litigante. Prin urmare, nece defectuosulu esterioru alu documentelor acusatului n'a potutu constitui unu motivu esactu pentru denegarea cetirei loru; pentru ca, chiaru ignorandu impregiurarea, ca d'in partea procurorului nu s'a facutu nece una exceptiune in directiunea acest'a contr'a actelor cestiunate: cumpenirea valorii probelor nu pote cadé in sfera de dreptu a judecatoriei chiamate a esecutá legea, ci cade in cerculu competintiei juratiloru, cari judeca asupra faptului complitu.

D'in aceste urmédia, ca tribunalulu de pressa, implenindu respectiv'a cerere a procurorului — de una parte, si neimplenindu una asemene cerere d'in partea acusatului — de alta parte, n'a sustienutu equilibriulu intre acusa si aperiare, si prin acest'a, a datu, in intielesulu §-iloru citati, causa pentru nullitate. — Datu in Pest'a, d'in sedinti'a publica a curiei r. u. ca foru de cassatiune, tienuta in 8 Februariu, 1870. — George Majlát m. p., Manojlovits m. p., — Pentru

*) A se vedé Nr. 16. „Feder.“

autenticitatea acestei copii oficiale: Carolu G ü n t e r m. p., oficialu la ministeriulu de justitia.

(L. S.) Pentru autenticitatea acestei copii:
Pest'a, 3 Mart, 1870.

Augustu Bartay
directoriulu cancelariei tribu-
nalului de pressa.

Camer'a reprezentantiloru Ungariei.

Siedintia de la 3 mart.

S'a continuatu desbaterea speciale a supr'a bugetulu min. de culte si instructiune publica, primindu-se tote pusetiunile atatu a le recerintieloru ordinarie, catu si a le extra-ordinarielor.

Se puno in desbaterea camerei bugetulu ministriului de justitia, a supr'a carui-a s'a fostu inceputu degia discutinea inca innainte de bugetulu ministriului de interne, trebui inse se se amene d'in caus'a, ca ministriulu justitiei bolnavindu-se, n'a potutu particip'a la desbaterea aceluia.

Danila I r á n y i combate nou'a procedura civila, carea nu indestulesce nece publiculu nece pre advocati. Judecatoriile de prim'a instantia, continua oratorele, fare cumulate prin ace'a cu agende neinvingibile; judecatoriile de a dou'a si a trei-a instantia areta, in urma nouci-procedure civile, restantie, alu caroru numeru trece preste 10,000. Cu tote aceste ministriulu inca totu mai intardia cu organizarea tribunaleloru supreme. Ministriulu justitiei a demustratu, ca nu are capacitate legelatiya; de trei ani a elucratu numai proiecte de legi-cari, in lips'a utilitatii loru absolute, trebuira se se respinga, precum proiectulu de lege despre juridictiunea militaria s celu despre indigenatu. Celelalte lucrari codificatorie, pre tinse de tiera in modu urgentu, si cari le a promis de repetite ori ministriulu justitiei, nu se mai termina in butulu toturoru urgitariloru.

De asemenea s'au comisu erori si cu ocaziunea numirei judecatoriloru. Innainte de tote, nu era nici una proportiune intre nrulu judecatoriloru si lucrulu ce i ascepa; ministriulu trebuea se scia, ca judecatorii acesti a nu voru pot'e resolve mass'a processelor, cari li s'au presintatu, si ar fi fostu detorintia densului a cere unu creditu suplementariu, pentru a pot'e numi mai multi judecatori. Afara de aceste erori si intardiari, guvernulu a mai comisu una eroare, carea, cu tote ca i este forte neplacuta, trebue totu-si se o amintesca: eroarea s'a comisu in casulu lui B ö s z ö r m é n y i. (Miscare in drept'a. S'audimu! s'audimu! in stang'a.) B ö s z ö r m é n y i fu condampatu la inchisore de unu anu si incarceratu; elu deveni bolnavu si medicii i recomandara se si jõe locuintia in padurita cetatii, era ministriulu justitiei, nu voi se conceda acest'a. (Strigari d'in drept'a: ministriulu i-a concesu cu cea mai mare placere!) In Francia s'a condampatu unu barbatu la inchisore de trei ani, inse devenindu bolnavu, guvernulu s'a grabitu a-i concede a se mut'a in padurea Boulogne, concediendu-lu ingrigirei unui medicu privatu. Acest'a s'a intomplatu in Francia; dorere, la noi nu s'a intomplatu asiè ce-va. (Sgomotu. Strigari: La ordene! Renuncie la cuventu! La ordene d'ilei!)

Me rogu, acest'a este acuma una desbatere generale, si am dreptulu a numer'a tote cate le engetu necesarie, ca se motiyezu, pentru ce voiescu a refusa votarea bugetulu ministriului de justitia. Dupa lege, continua oratorele, unu prisioneriu bolnavu, daca s'ar opune, trebue dusu in spitalu chiaru si contra vointiei sale, dreptu-

ace'a este una escusa forte defectuosa, daca ministriulu ar afirm'a, ca B ö s z ö r m é n y i n'a voitu se intrebuintieze licentia ce i s'a datu, pentru a cerceta vre-una scalda. Oratorele termina declarandu, ca in urma motiveloru insirate nu pote vota bugetulu ministriului de justitia. (Aprobare d'in stang'a estrema.)

Dupa ce vorbescu mai multi deputati d'in drept'a si stang'a, camer'a, afara de stang'a estrema, primesce bugetulu ministriului de justitia de basa pentu desbaterea speciale.

Siedintia de la 4 mart.

Dupa ceremonialulu indatenatu, presiedintele presinta camerei petitiunea procurorului de statu, prin carea cere permisiunea de a inten'a procesu de pressa contra deputatulu Svetozeru Miletics, pentru unu articlu aparutu in nr. 36 alu diariului „Zastava“ d'in an. 1869. — Se transpune comisiunei de imunitate.

Trocundu-se la ordene d'ilei, camer'a voteza tote pusetiunile recerintieloru ordinarie, era d'in cele extra-ordinarie pana la rubrica ultima: lucrari codificatiunale, a carei-a votare se amena pre siedintia venitoria.

Siedintia de la 5. mart.

Dupa autenticarea procesulu verbalu alu siedintiei trecute, si dupa presintarea mai multoru petitiuni, cari se tramitu la comisiunile respective, — se pune in desbaterea camerei rubrica despre erogatiunile codificatiunale, specificate cu 15,000 fl. v. a. — Dupa una discutie mai lunga si viua, la carea participara mai multi oratori d'in stanga si drept'a, camer'a voteza suma preliminata de 15 mii fl., si cu acest'a s'a terminatu desbaterea a supr'a bugetulu ministriului de justitia.

Siedintia de la 7. mart.

Dupa ceremonialulu indatenatu la deschiderea fiasce-carei siedintie,

Greg. Sima y presinta unu proiectu de lege, relativu la abrogarea vameloru erariale pentru drumuri si poduri. — Se va tipari.

Presiedintele: Onorab. Camera! Innainte de a trece la ordene d'ilei, mi-tienu de detorintia a aduce la cunosciuntia onorab. camere, ca condeputatulu nostru, alesu in cerculu Tasnadu in cottulu Solnocului-de-midilocu, Ionu C u c u de Cupsieni, a incetatu d'a mai tra'i. Implacabil'a morte l'a rapitu d'in midiloculu nostru alalta-ieri demanetia la 10 ore, in etate abid'e de 33 ani. Fericitulu a fostu dotatu de natura cu facultati bogate cari si-le-au dezvoltatu prin propria sa diligintia in atatu, in catu ne a indreptatitu pre noi si tota patria la cele mai frumose sperantie. Sperantie aceste fure nimicite. Dandu espressione compatimirei mele pentru perderea acest'a, credu, ca voiu intimpin'a consentiementulu onorab. camere (Asie este!) si pentru ace'a mi jõe libertatea a roga pre onorab. camera ca se se induca in processulu verbalu acesta condolintia. Osamintele fericitulu se voru petrece asta-di dupa media-di la 3 ore, dupa ritulu beserecei gr. cat., d'in locuintia sa, strad'a Leopoldu nr. 38, la repausulu eternu.

Ios. Szaplonczay roga camer'a ca siedintia de asta-di se se inchiaia la 1 ora d. m., pentu ca membrii camerei se pota particip'a la immormentare. — Se primesce.

La ordene d'ilei urmeza raportulu comisiunei petitiunarie, in privintia petitiuniloru ce i s'au tramisu spre consultare. — Se transpunu ministriiloru concerninti.

Siedintia de la 8 mart.

Dupa implinirea ceremonialulu indatenatu, presiedintele anuncia camerei morte deputatulu Lazaru Gruescu camer'a si-esprime, protocolaru, condolintia sa despre acesta perdere noua, insarcinandu pre presiedintele a ordina alegeri noue in cercurile devenite vacante prin morte deputatiloru Ionu C u c u si Lazaru G r u e s c u ;

Svet. Miletics intreba pre ministriulu presiedinte si pre ministriulu financiiloru, daca este adeveratu, ca guvernulu ungurescu privesco ca comune spesce pentru sugrumarea revolutiunei dalmatiane si ca in intielesulu acestu-a s'ar fi contielesu cu guvernulu cisleitanu? — Ministriulu presiedinte raspunde numai decatu la interpelatiunea d'in cestiune, declarandu, ca cu privire la obiectulu acestu-a inca nu s'au susceputu nici una negociatiune intre ministerele ambeloru parti ale imperiului, si ca pana acuma nici n'a cugetatu nime la astufeliu de negociatiuni. — Svet. Miletics e multumitu cu responsulu acestu a; densulu este convinsu, ca seu foiele au raportatu falsu, seu ca ministriulu presiedinte a vorbitu falsu.

Se pune in desbaterea camerei bugetulu ministriului pentu aperarea tierci.

Raportorele comis. financiare Stef. Bittó spunc, ca pentu ministeriulu pentu aperarea tierci s'au preliminaru pentu an. 1870. 4,329,324 fl. 53 cr. ca recerintie ordinarie si 205,950 fl. ca extra-ordinarie, cu totulu 4,535,274 fl. 53 cr. Comis. financiaria recomanda, ca pentu ordinariu se se voteze 4,322,400 fl., era pentu extra-ordinariu 205,900 fl., cu totulu: 4,528,300 fl. v. a.

Minist. Andrásy presinta camerei una motiune (care e mai multu una rogare), conformu carei a milionulu, remasu neintrebuintiatu d'in bugetulu anului trecut, se se troca in anulu acestu-a in extra-ordinariulu bugetulu, si se se voteze de nou. — Se tramite comisiunei financ. — Dupa ace'a recomanda camerei, ca plenepotentiulu seu, pre secretariulu de statu Carolu K e r k á p o l y i, care va dá desluciri in unele cestiuni detaiate. (Aprobare viua in drept'a.)

Col. Tisza doresce ca, inainte de ce s'ar suscepe desbaterea generale a supr'a bugetulu d'in cestiune, se se cetesca si discuta proiectulu de concludu presintatu de Em. Ivánka si consocii, relativu la pensiuarea honvediloru din an. 1849.

Minist. Andrásy o contra' propunerei lui Col. Tisza d'in cauza ca proiectulu cestiunatu se referesco la pensiu, prin urmare la unu titlu anumitu alu bugetulu, si are se se discuta cu ocaziunea pertratarii aceluia.

Ignatiu G h y e z y se declara pentu cetirea proiectulu. — Carolu K e r k á p o l y i dice ca proiectulu se referesco la titulu 5 alu bugetulu: despre „pensiu“; deci trebue se se discuta acolo. Dupa una desbatere mai lunga, camer'a respinge cetirea proiectulu d'in cestiune.

Desbaterea generale o deschide Gabr. V á r a d y cu una vorbire lunga, in carea, desfasurandu necessitatea infiintarei unei scole militare, observa, ca armata unguresca de honvedi are numai unu unicu generalu ungurescu, cu tote ca sunt mai multi generali unguri, precum G a s p á r, K l a p k a si alti mai multi, cari in 1848/9 au cluptatu nenumerate invingeri, fara ca acuma se li se fia oferitu rangulu de generali. Cu privire la proiectulu lui Ivánka oratorele crede, ca in intrega camer'a domnesce numai una opiniune in privintia acest'a (?); nime nu trage la indoiala, ca honvedii d'in 1849 au pretensiuni la recunosciuntia si provederea materiale d'in partea natiunei. (Candu ar' fi vorb'a, canatiunea magiava se si pensiueneze honvedii d'in proprii sei bani, amu fi nedrepti, daca amu ave ce-va contra' acestei procederi, ca ei fiasce-care natiune are detorintia morale de a se ingrigi

FOISIORA.

Beiusiu, Febrnariu, 1870.

Sciintiele naturale; musculu fisicu; balu natiunali doctatiunea profesoriloru.

Cei ce peregrinau la templulu d'in Delfi spre a resei venitoriulu, pot'au ceti pre parietii porticului acelu templu intre altele si acesta sentintia scrisa cu litere de aur: „γνώθι σεαυτόν“ (cunosce-te pre tine insu-ti). Suatorile de intielesu aduncu, ce dieulu le dá atunci intru interesulu fericirei omenesci, le pot'e asculta acum scrutatoriulu adeverulu si in templulu sciintiei. Celu mai interesantu obiectu alu sciintiei este omulu, acesta fiintia, carea radicandu-se preste animalitate, a produsu in lume acea fierbere, acea miscare, carea a trasu dupa sine dezvoltarea mintii, cultur'a, moralitatea, religiunea, sciintia, pre scurtu — umanitatea.

Precum adeverulu asiè si sciintia este numai un'a; dara principiulu impartirei laborei a facutu d'intrinsa mai multe ramuri, cari era-si se aduna in doue clase principale, adeca: sciintiele istorice seu umanistice si sciintiele naturale seu reale. — Cu tote ca cultivarea uniforma a acestoru doue clase de sciintie este problem'a cea mai sublima a seclului nostru, carele se numesce cu mandria seclulu lumineloru; cu tote ca, cu dezvoltarea politica, merge pasu in pasu civilizatiunea, latirea sciintieloru; totu-si in patria nostra vitrega se face exceptiune

si intr'acestu respectu, ca-ci, pre langa avantajiele politice ale cutarei partide, ori-ce alta dezvoltare remane inderetru. Acesta impregiurare o recunoseu si egemonistii nostri, precum se vede nu numai d'in mai multe disertatiuni ocazionale, ci si d'in inose-si desbaterile dietale, intre care unele se vedu conduse de sentintia oraclului delficu. Si intru adeveru, pana nu ne vomu cunošce pre noi insi-ne, nu vomu fi in stare se ne vindecamu ranele, nu vomu fi in stare se delaturamu defectele, de care laboramu.

Sciintia solida, dar' mai alesu sciintia reale, mandria seclului, in carele traimu, se negliga la noi; sciintiele naturale, cari domineza acum preste lume, inca nu si-au aflatu adapostu la noi, inca n'au potutu se prindia adunca radevine, ci vegeteza numai intr'unile cercuri privilegiate forte restrinse. Acesta cercustare nu numai rusinat'oria pentu statulu de cultura alu tierci, alu natiuniloru, pre cari provedintia le-a asediatu langa olalta, ci si daunat'iosa si impedecatoria prosperarei comune, a pusu pre cugete si pe cei mai zelosi si mai destinsi barbati ai natiunei nostre, cari nu intrelasa nici o ocaziune spre a dá indemn timerime, ca se imbracisiez cu caldura sciintiele naturale, fara de cari natiunile remanu inderetru, ba si-periclitieza si insa-si esistintia. In tempulu presinte conducatorii poporeloru au cea mai santa detorintia d'a-si pune tota silintia, d'a-si incorda tote poterile intru familiarisare si vulgarisarea sciintieloru naturale, despre cari serie celebrulu Alesandru Humboldt in Cosmosulu seu: „Apretiarea egala a toturoru ramurilor

studiulu naturalu este mai alesu trebuintia tempulu nostru, in carele avuti'a materiala si bunastarea crescunda a natiuniloru se intemeieza pre folosirea mai ingrigita a producteloru si a fortieloru naturale. . . . Acele popore, cari stau inderetru intru activitatea industriaria universala, intru aplicarea mecanice si a chemiei tehnice, intru alegerea si prelucrarea materieloru crude, acele popore, la cari apretiarea atarei activitati nu strabate tote clasele, voru decade cu totu a-d'iosulu dela bunastarea loru.“

Acestea le scrie si predice acelu barbatu, carele a fostu onoratu nu numai ca corifeu alu sciintiei, ci si ca barbatu de statu, acelu, carele a fostu in stare se cuprindia trebuintiele seclului, cu chiaritate si imparzialitate ca nimeni altulu d'intre moritorii d'in dilele nostre.

Asie dara, nu este destulu, ca sciintiele naturale se se cultiveze numai intr'unile cercuri restrinse, ci acele trebue se petrundia la tote clasele, ce se va intempla numai atunci, candu cei ce se aplica in sierbitiele statulu si ale beserecei voru fi instruiti cu temeju si in sciintiele naturale, cari nu denega concursulu loru eficace nici unui ramu de sciintie, para-se acelu ori catu de eterogenu.

Macaru-ca insemnetatea sciintieloru naturale este recunoscuta de toti, luandu afara d'ora pre unii fanatici scurtu vedetori; totu-si tenerimea nostra despoziata de midiloce materiale, se arunca mai vertosu pre sciintiele umanistice, care, in tempulu de facia, a-rare-ori dau procentele capitalulu de bani, elocatu in tempulu celu in

de fiii sâi, cari au sangeratu pre campulu batalieloru; protestâmu inse cu tota puterea cuventului, ca acei honvedii, cari in luptele nostre de libertate d'in 1848/9 au luptatu contra nostra, ucigundu-ni parintii, fratii si consangeni nostri, dicemu, ca acei honvedii s'au pensiuneze d'in banii comuni ai tiei, in cari si Romanii si-au partea lor. Rap.) Oratorele, primindu bugetulu d'in gestiune de basa pentru desbaterea speciale, spriginesce proiectulu lui I v á n k a.

Cont. Paulu E s z t e r h á z y si Emer. I v á n k a vorbesen pentru pensiunarea honvediloru, invitandu pre ministrulu presiedinte a core unu creditu suplementariu pentru scopulu acestu-a; ambii oratori primescu bugetulu de basa pentru desbaterea speciale.

Minist. A n d r á s s y, combatandu pre vorbitorii antecedenti, respinge pensiunarea honvediloru. (Aprobâri in drept'a.)

Gabr. C l e m e n t i s z pledéza in favorulu pensiunârii.

Siedintia se inchiaia la 2 $\frac{1}{4}$ ore d. m.

Buteni, Fauru 1870.

Mare pecatu — dupa parerea mea — comite acelu omu, carele — avendu chiamarea sublima d'a stâ in fruntea unei corporatiuni, ce si-are de scopu a se pregati pentru unu viitoriu maretiu, — nu numai cã abuséza de vocatiunea sa, dar tot odata si-dã silintia a nadusi in concediati sâi vor-ce nisiintia nobila. In acestu intielesu am cetitu o corespundintia in „Federatiunea“, nr. 9—341, data d'in Aradu si subscrisa de y — despre superioritatea institutului clericalu d'in Aradu facia de elevii sâi. — Asiu fi doritu — marturisescu — a lasã d'in partea mea fara demintire intréga corespundintia de sub intrebare, cã-ci indepartandu-mo de la institutu, nu mo sentiãm competenté; dupa ce inse vedu intr'ins'a provocâri si la anii trecuti, despre cari am cunoscutia deplina: consciintia mi-dicta a nu tacé. — Se invinovatiese acolo superioritatea institutului, cã nu partenesce societatea de lectura, ce au formatu-o teologii in anii trecuti, si cã, de la urdre, n i m e n e d i n t r e m a i m a r i i l o r u n u s'au interesatu de acésta intréprenderé. Societatea teologiloru d'in Aradu, prin activitatea si semnele de viétia ce a datu in unu periodu scurtu de 2—3 ani, dovedese cã merita a fi imbracisiatu de toti romani d'in giurulu ei, cã-ci este unu medilocu pentru progresarea unu numeru insemnatu de teneri romani. Si cumcã superioritatea, dupa afirmatiunea dlui y, nu ar sprigini-o, me in-doiescu cu atãtu mai vertosu, cu cãtu sciu, cã chiaru acésta superioritate, pana in anulu scol. espiratu, i-a fostu partinitoriulu celu mai caldurosu. Dlu prof. Mironu Romanu — fia chiaru persóna odiósa inaintea natitiei pre terenulu politicu — in privintia societãtii, ca superioru, si-are meritele sale. Dicu acésta ca unulu, carele dela nrãrea societãtii pana la iudopartarea mea d'in institutu, am luat parte activa in tóte lucrãrile ei. Acelu domnu (cu colegii sâi prof. d'impreuna) a incuviintiatu „cu placere“ statutele societãtii, precum tóte propunerile, ce d'in partea soc. s'au asternutu átra superioritate; a medilocu strapunerea bibliotecei in institutu, carea o-a infrumosiatu cu mai multe piese d'in cãrtile dsale; a prevedintu cu mobilele trebuintiöse cabinetulu de lectura in care la inceputu, afara de „Albinu“, ceteamu numai diurnalele (6) ce ni le donã dsa; d'insulu pórtu grigee celoru 100 fl. ca lasamentu de la fericitulu prof. Patriciu pre sém'a bibliotecei institutului, — si ce propunere

delungatu alu cursuriloru de sciintie, si cu atãta mai pucinu rentéza tempulu celu scumpu si fatigiecu spiritu lui. Pre langa acésta, nici progresulu in sciintiele umanistice nu este asiguratu fara de sciintiele naturale.

Tenerimea nóstra, negligendu sciintiele reale, se da mai multu pentru teologia si jurisprudentia. Causele acestoru impregiãri sunt multe, intro cari, afara de fluctuatiunile politice, se pote numerã si organizatiunea nefavorabila a instituteloru secundarie d'in tíera; intr' acestea lipsesce cu totul una odegetica buna (instruatiunea despre diversele chiamãri), asié, cãtu bietulu teneru, esitu si altu-mintre d'in sfere restrinse, nu capeta mai nici o instruatiune despre diversele chiamãri si avantajiele lor, ci-si alege cariera sciintieloru mai inalte mai multu in urm'a inspiratiuniloru parintiloru asemene reu [informati, decãtu in urm'a aplicatiuniloru sale naturale si a folosulu asteptatu dupa sudóre de mai multi ani. Langa acésta se alatura, cã cei mai multi, d'intre tenerii nostri inca necunoscutu lumea, inca in clasele inferiore, si-propunu cutare statu, si studiele care, dupa alora parere marginita, nu cadu in sfera acelu-a, le invétia numai ca s'au póta trece prin clase, si acésta se obserbéza cu dorere si la unii d'in cei mai talentati.

Afara de defectulu odegetice, carea ar' trebui s'au destepete, s'au lumineze pre teneri si s'au largésca sfera de cugetare cu privire la alegerea de cariera si asié s'au emancipeze de prejudetie si antipatia, ce-o aréta cãtra sciintiele reale, s'au fundéza neglegerea acestoru si pre metodulu urmatu intru propunerea lor. —

salutaria a asternutu societatea cãtra superioritate prin acestoru pucine cuvinte in colonele foiei supralau date, a totu-o data a-mi comunicã numele corespundintelu respectivu. *)

Iosefu Kovács,
notariu.

Provocare.

Ca s'au potu respunde Dsale Pavelu Chinezu, inventatoriu greco-orientalu d'in Govosdi'a, — cu carele, si d'almitre, am d'a rafui, odata si bine, una socota mai vechia si lunga, — neavendu tempu d'a scrie mai a-deseori: lu-provoco, prin aceste, ca, dupa ce nu-m'am potutu convinge d'in argumentele aduse de Dsa in scrisorea publicata in Nr. 16 alu diuariulu „Federatiunea“, cum cã „assertiunile mele facia cu d'insulu sunt puru neadeveru“, s'au descopere si alti (si toti cãti numai i scie) pasi vulpesci, ce cutédia a dico, cã eu am intréprinsu in ainte de conferintia (de anu d'in Saculu) si alegere (d'in 18 Mart. 1869.)

A. de Wlad, m. p.
Pest'a, in 10. Mart., 1870.

VARIETATI.

*) (Venatori d'in Maramuresiu) au venatu estempu 42 ursi betrani si 11 teneri, 40 lupi betrani si 11 teneri. Prefecturu li-a datu premie in suma de 744 fl.

*) (Cetimu in „Curier. de Iasi.“) Inaltimea Sa Domnulu a mai primitu, cu ocasiunea casatoriei sale, scrisori de la Maj. S. regele Olandei si de la A. S. Regala, marele duce de Baden. — M. S. Domnulu s'au intorsu in 10 fauru de la venatorea de la Clajani; rezultulu au fostu 2 lupi si 50 iepari. — D. V. A Urechia a tienutu in sala Ateneulu romanu o conferintia publica despre Mavro-Valachii d'in Dalmatia, cari batura in ver'a trecuta pe Austro-Maghiari si i-au ucisu ca pe musce. — La colegiulu I de Dorohoiu s'au alesu senatoru d. Ioanu Docanu. — Gazetele straine scriu, cã guvernulu nostru a datu D-lui Strusberg o concessiune pentru construcerea unu portu langa marea negra, care va portã numele „Carol“; asemenea i s'au datu concessiune pentru construcerea drumulu de feru de la acestu portu pana la Galati, si de la Adjudu pe la Tergu-Oen'a, pana la frontiera Transilvaniei, unde se va uni langa Brasiovu cu drumulu de feru de pe acolo. — D. Eftimie Diamandescu s'au confirmatu primaru alu Comunei Bucuresci.

*) (Sedeschide concursu) la ajutoriulu banalu de 25 fl. v. a., d'in fundatiunea preotulu d'in Cusieu, onorab. T e o d o r u S z i l á g y i. Doritorii de a dobendi acestu ajutoriu, s'au indrepte rogãrile lor providute cu testimoniele scolastice despre progresulu facutu d'in anulu trecut, pana in 30 Martisoru a anulu curinte, cãtra venerab. Consistoriu gr. cat. d'in Gherla. — De la recurinte se potfesece, s'au fia nasutu in Selvania (Selagiu), d'in parinti gr. catolici.

*) Publicandu rectificarea Dlui I. Kovács, i-dãmu satisfactiune si provocãmu pe Dlu corespundinte s'au justifice in tempulu celu mai scurtu. D'in respectu cãtra publiculu cetitoriu, care voiesce a avé informatiuni sigure si nu si-pote perde tempulu cu afaceri nu numai de putienu pretiu ci de multe ori chiaru si scornite d'in ura séu d'in alte consideratiuni personali, rogãmu pre toti cari se adreseza la diuariulu nostru, s'au ni relateze numai faptele, cari sunt positive si sunt afara de ori-ce indoieala. Asié, si noi si publiculu vomu fi crutiati de neplaceri.
Red.

Sic vos non vobis... ada ti numai aminte, dle y!

— Cãtu pentru „Sperantia“, nu se pote nici intipui, cã ar' fi aparutu fara de partinerea si auspiciile superioritãtii. Dovada e cerculariulu epescu cãtra preotimea diecesana, emisu la ivirea ei. Dar' si in afacerile interne, ce ar' fi facutu redactiunea „Sper.“ fara intrevenirea vre-unui barbatu expertu? Asiu poté insirã specialitãti numeroase pentru a aréta interesarea viua a dlui M. R. ca superioru — in favorulu acestei intréprinderi modeste a junime clericalé; fia inse convinsu atãtu dlu M. R. cãtu si toti acei dd. cari au facutu vre-unu bine pentru societatea teologiloru d'in Aradu, cã nu voru fi uitati pentru binefaceri lor. — Se cade s'au dãm u f i e s c e c a r u i - a c e o a, c e i s e c u v i n e.

Aflu cu cale la acestu locu a accentuã folosulu societãtiloru de lect.; voiú s'au demostre acésta d'in o simpla asemenare. Elevii institutulu clericalu d'in Aradu, inainte d'a infiintã societatea de lect., ceteãu uniculu diurnalu „Albinu“ si acésta dispariã inainte de ce l'aru fi cetitu 2—3 insi; indata ce inse se constituira in societate, inceputa a lucrã in solidaritate: redactiunile diuarielor nostre, vedindu-li nisiintia nobile, li tramisera la vre o 20 foie de diferite directiuni; si estu-modu si-creara bibliotece'a, carea asta-di numera aproape la 600 tomuri; cabinetulu lor de lectura este cercetatu preste tota diuna; tienu siedintie in tota septeman'a, in cari nu numai cã se citescu elaborate proprie, ci consultandu-se asupra objecteloru d'lei se indeletnicescu de sine in conversatiune, si-chiarifica ideele, se exercita in artea vorbirei, de cari, in timpulu de asta-di alu sinodalitãtii, mai alesu preotimea duce mare lipsa; — mai departe, prin atare societate se castiga terenu de emulatiune in nisiintie nobile, se desvolta poterile spirituale si prin aceste cunoscutia de sine, sentiulu nationalu. Tote aceste in aparintia se aréta lucruri mice, dar' bine dice si d. y., cã din lucruri mice isvorescu cele mari.

C. Gurbanu.

Banesci, 18. fauru 1870.

Onorab. Redactiune! In stimat'a foia „Federatiunea“, nr. 3, a. c., sub titulu (Abusu), persóna mea si caracterulu meu fiindu atacate in publicu prin nisece insciintãri false, — mi-icu libertatea a reflectã in urmatóriele: Fórtu reu este informatu respectivulu corespundinte candu dice, cã eu sum notariu in Halmagiu, cu salariu de 400 fl. v. a., bani de cortelu 40 fl. v. a., si tragu depre spatele romaniloru 150 fl. pentru cortelu etc. Cã ci elu singuru dice, cã am de a face cu omeni d'in not. Banesciloru, prin urmare sum not. aci! Era este si acéa cunoscutu, cumcã in Halmagiu fungéza numai D. Elia Balcescu. Salariulu meu e: 00 fl. v. a., cortelu liberu si alte naturale staverite prin auctoritatea comitatense, — vin'amali in folosirea acestora este numai atãta, cã folosescu acele dupa trud'a mea si nu importiescu — cu corespund. Celelalte sunt apoi tóte numai unu quodlibet de calumnie, pentru cari mi-sustienu dreptulu de acusa in contra corespundintelu mincinosu! — Cãtu pentru protegere, observu numai atãta: cã cãrm'a Ctlu Zarandu si preturu d'in Ciuv'a este in tóta intemplantia compusa d'in barbati mai bravi si mai bine simtitori decãtu coresp., si n'au lipsa de indrumarea unu nime, — si de a buna sama candu acusa in contra mea ar' fi intemeiatu, ar' decide acéa in merit!

In fine onorat'a redactiune este rogata a dá locu

Directorulu superioru alu districtulu de investimentu de Bud'a a coreatu mai anu cu de-a-menuntulu rezultatele d'in matematica, si a afluat cumcã tenerimea d'in gimnasiale acelu districtu cu ocasiunea examenulu de maturitate a fostu in stare s'au resolvésca cele mai grele probleme d'in algebra si geometria, dara candu s'au propusu intrebari practice, mai vertosu economic, d'in sfera aritmetice comune, rezultatu a fostu fórtu nefavoratoriu, asié, cãtu acei ce au dusu in deplinire cele mai precise demonstratiuni algebraice si geometrice, n'au fostu in stare s'au resolvésca cãtu o problema aritmetica numai ce-va mai complicata. Acésta a marturisiu-o acelu directoru intr'o adunare de profesori. Caus'a acestei impregiãri nefavoritóre s'au afluat a fi neproporitiunea óreloru cu vastitatea materialulu prescriu pentru gimnasiu. Profesorii n'au avutu tempu destulu, ca s'au exerciteze tenerimea in resolverea problemelor, ci le-a lasatu mai multu pre deligintia domestica. Acestu defectu l'a coresu óre-si-cum ministrulu de cultu prescriendu mai multe óre si comandandu exercerea mai désa intru resolverea problemelor de interesu practicu. Dara cu privire la chemia si fisica nu e destulu a inmultí órele, ci trebeu s'au se faca mai multu. Sciintiele naturale trebeu s'au petrundia individualitatea intréga a tenerulu; dara cum s'au petrundia d. e. sciintia chemie si a fizice, pana la renunchii tenerime, cum s'au formeze convictiune firma despre legile naturoi, candu acele discipline, in cele mai multe institute, se propunu mai numai in teoria, pana candu metodulu dupa in-sa-si natur'a si desvoltarea lor trebeu s'au fia empiricu, propunerea trebeu

s'au fia comitata de experimente [numeróse. Dara, spre a face experimente chemic-fiscale, spre a chiarifica legile prin intuitiune, se receru nu numai aparate chemic-fiscale, ci si spose pentru diverse materie necesarie. S'au luãmu d. e. ossigeniulu atãtu de insemnatu in economia naturei, atãtu de trebunintiosu pentru viétia corporiloru organice; proprietãtile acestui elementu, aeru de viétia, cum se numia la inceputu, profesorulu le propunu in teoria, dar' nimene nu este detoriu a jurã in verba magistri, ci ori-cine doresce s'au se convinga insu-si despre acele proprietãti, doresce s'au le védia in experimentu. Inse cum vei face experimentulu, candu odata n'ai aparatulu necesariu, alta data n'ai sposele recerute. Profesorulu propunu d. e. metodulu dupa care se cauta densitatecu fluidelor si de multe ori n'are nici unu simplu picnometru de 40 cr. v. a., cu carele s'au experimenteze, s'au arete tenerime metodulu in fapta. La ce s'au mai adaugu esemple; cã de asiu voiú numai s'au le amintescu acele experimente usióre, la cari nu se receru aparate pretiöse, asiu implé colonele acestui diuariu pretiuitu si póte asiu abusã de paciintia on. lectori. Destulu, cã lipsa e fórtu sentibila mai alesu la noi, unde n'avemu nici macaru unu cruceriu destinat pentru museulu fisicu, n'avemu cele mai simple si mai menunte aparate.

(Va urmã.)

